

Albert orsz. főerdőmesterre, ki a háromszéki Szt.-Anna tó mellett jellemző glacialis növényt észlelt.

A hazánkban annyi helyen, de főleg az erdélyi medencében*) jelentkező skót szarvas (*Cervus megaceros*), a ren-szarvas, sőt hitem szerint az alakilag annyira variáló barlangi medve leletek igen nagy része szintén a jégkorral állhatnak összefüggésben.

Az erdészet gyakorlati munkásainak szép feladatát képezi az eddigi gyér jelek továbbfűzése, s épen floristicai úton leendő kiegészítése. Hazánkban ugyan nem kínálóznak bő analogiák a negyedkor tenyészvilágára, mint éjszakon s tőzegeink közül csupán a Fertő vidék, a Hanság kőkori emberét nyomozta ki gr. Széchenyi Béla 1876-ban. Annál érdekesebb munkát végez, a ki ide szenteli tevékenységét, s kiktől várhatunk többet e tekintetben, mint épen erdészeinktől? Épen azért kívántam én is jegyzeteim összegezését a figyelemébreztésnek e legalkalmasabb organumában közrebocsátani.

Melyik a *Syringa*-cserje leghelyesebb magyar neve?

Irtá: Flatt Károly, uradalmi tisztartó Alsó-Lugoson.

A magyarországi fák és cserjék helyes magyar neveinek megállapítása érdekében újabb időben, különösen az „Erdészeti Lapok“ hasábjain dicséretes buzgalommal találkozunk. Szükséges is, hogy saját hazai növényeink magyar neveit valahára szigoru bírálat alá vegyük s az egyedül helyeset minden terhelő lomtól megszabadítsuk, mert már-már odáig jutottunk, hogy az ijesztő módon felszaporodott magyar synonymia labirinthjába merülve, azt se tudjuk biztosan, hogy egy-egy magyar növény-név valójában mely növényünket jelzi.

*) Lásd Erdély ősemlősei „Erd. Múzeum“ 1877. éfolyam. Dr. Koch A.-tól.

Hársfa, zanótfá, azután muzsdályfa, tölgyfa, ákáczfá, lepényfa, koronafa stb., mind oly nevek, melyek egyenként csak egy növénynemre vonatkozhatnak, többre nem. A helyett, hogy oly idegen növényeket látunk el magyar névvel, melyeket nálunk legfeljebb csak elvétve cultiválnak, inkább a hazai fűvészetnek szolgáljunk azzal, hogy igazán magyar növényeink elnevezése körül a fogalmakat tisztázzuk.

Ebből a szempontból választottam magamnak e soraim tárgyául a Syringa-cserjét, mert ennek is sok magyar neve van: borostyán, boroszlán, tengeri bodza, indiai mogyoró, lila, szelencze, orgona-fa, orgován-fa.

Ezen nevek közül a borostyán = Hederá, a boroszlán = Daphné, a bodza = Sambucus és a mogyoró = Corylus, ennél fogva a Syringa magyar neve egyik sem lehet. Hátra vannak még: a lila, szelencze és orgona-fa (orgován-fa) nevek. A „lila“ szót magyar nép ajkáról sehol sem hallottam; az ország legnagyobb részében „orgona-fá“-nak s csak nagyon kevés helyen (Pest-, Fehér-, Veszprém-, Vas- s még néhány más megyében) „szelenczé“-nek nevezik a Syringát.

Diószegiék („Magyar fűvészkönyv“ 64-ik lap) írják a Syringát „Lilá“-nak s az „orgona“ szót csupán a S. vulgaris-ra vonatkoztatják, és pedig kétszer: 1. mint faji melléknevet: „orgona Lila“, 2. zárójelben, „Orgona-fa“. Diószegiék szerint tehát csupán a S. vulgaris-t kellene „orgoná“-nak hívni, mert a második fajnál (S. persica) ez áll: „persiai Lila“ és „Török-borostyán“.

Én azonban rá merem fogni Diószegiékre, hogy a „Lila“ szó az ő gyártmányuk, olyan a minő például: Azál (Azalea), Bordon (Onopordon), Kónizs (Conyza), Kukuba (Cucubalus), Mizura (Myosurus), Olocsán (Holosteum), stb. stb.

Ezt a szót a perzsa eredetű „Lilac“ szóból gyártották,

melyre Tournefort a Syringiát „Institutiones rei herbariae“ (Páris, 1716. 4. p. 601. táb. 372.) című művében elnevezte. S bár Tournefortot — és pedig helyesen — Linné elődjének szoktuk tekinteni, azért a Syringa névnek mégis elsősége van, mert régi név, melyet Linné (ki minden közhasználatu régi névre tekintettel volt) nomenclaturájába fel is vett, s mert végre is a kettős nomenclaturát, annak geniális megteremtőjétől, Linnétől számítjuk.

A „Lilac“ szó tehát Tournefort munkájából származott át a legtöbb európai nyelvbe. Németül „Lilak“, francziául „Lilas“ és angolul „Lilac“; különben e szó „lilac“, mint melléknév, angolul annyit is jelent, mint „kékes-vörös“, tehát „lila-szinű“, eszerint Tournefort genus neve a virág színére vonatkoznék, de ez esetben sem szerencsés név, mert pdl. a Syringa albiflora, Opiz, jelölésére ép ez okból nem alkalmas.

A „szelencze“ szó szláv eredetű, „solnitze“ vagy solnica“. Szelencze Nógrád megyében sótartót, kisebb fabödönt jelent. A „Tájszótár“ 343. l. szerint „szelencze-virág“ is van. Czuczor és Fogarasy szerint növényünket sokhelyt azért hívnák „szelenczé“-nek, mert belét könnyen ki lehet „vájni“. ¹⁾

Ezen, különben is szűkebb körben divó elnevezés analogiáját nem voltam képes más nyelvekben felfedezni. Az angol Lilac és Pipe-tree (pipafa), a német Lilak, Holunder, Flieder, Pfeiffenstrauch, Kandelblüthe, Nägelein-baum és Syringablume, a franczia végre Lilas és Seringat nevekkal jelöli a Syringa cserjét.

A magyar „orgona“ ²⁾ szó (organum) a latin „Syringá“-val a legszorosabb okozati összefüggésben van, s bi-

¹⁾ Értelme meg van az angol „Pipe-tree“, a német „Holunder“, „Pfeiffenstrauch“, a magyar „tengeri bodza“ szavakban.

²⁾ „Erghavan az angol-, perzsa- és török nyelvben. Fogarasy.

zonyára van oly régi, mint maga a magyar fűvészet, a szó legtágabb értelmében.

A mythologia szerint a Syringa a „Sirinx“-ből származott, így nevezték Ladon folyó-isten leányát, azt az arkádiai nympht, kit, hogy a kecske lábu és rút pásztor-isten Pan szerelme elől menekülkessen, az istenek ezen cserjére változtattak; ennek ágaiból azután Pan sipokat metszett, azokat viaszszal összefoglalta s e hangszert nymphtája emlékére „syrinx“-nek nevezte el. Tehát syrinx = Pan-sip.

Hogy az orgona, mint templomi hangszer, a Pan-sipoktól vette első mintáját, azt bizonyítani nem szükséges.

Ily csodálatos módon egy nemzet népies elnevezése sem egyezik a latin „Syringa“-val. A neveknek ez a találkozása, akár véletlen, akár öntudatos, annyi bizonyos, hogy jellemző, s hogy helyesebb és szebb neve erre a cserjére egy nemzetnek sincs!

Azért hát tartsuk meg ezt a szép nevet, mely eredete és általánosabb használatánál fogva ugyis előjogot vívott ki, s mondjuk a Syringákat kizárólag „orgonák“-nak, „orgonafák“-nak, a „lila“ és „szelencze“ szavakat pedig, mint tájias neveket — ott a hol szükséges — írjuk utánna zárójelbe.

A *Nectria ditissima* gombáról.

D'Arbois de Jubainville után közli Péch Dezső, m. kir. erdész.

A gombák, a növényország ez egyszerű egyedei, nagy mennyiségben találhatók fás helyeken. Hol a pusztta földön tenyésznek, kedvencz táplálékul vagy orvosszerűen szolgálván az emberi nemnek; hol magukon a fákon élődnek, különböző betegségeknek képezvén indító okait vagy külső jeleit. Mig magasabb rangu növényeink utolérhetlen szinpompájukkal s